

NORGES HØYESTERETT

Den 15. mars 2017 avsa Høyesterett dom i

HR-2017-560-A, (sak nr. 2017/109), straffesak, anke over dom,

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Marit Formo)

mot

A (advokat John Christian Elden)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bårdsen**: Saken gjelder straffutmåling ved grovt uaktsomt, grovt trygdebedrageri på nesten 310 000 kroner.
- (2) Politimesteren i Sør-Øst politidistrikt satte 18. februar 2016 A under tiltale for forsettlig, grovt trygdebedrageri, jf. straffeloven 1902 § 271, jf. § 270 første ledd nr. 1, jf. andre ledd. Grunnlaget er beskrevet slik:

"I perioden 19. mai 2010 til 31. oktober 2012 i Skien og/eller andre steder, forledet han ansatte i NAV til [å] utbetale seg i alt kroner 309.458,- i arbeidsavklaringspenger, idet han unnlot å opplyse NAV om at han i denne perioden oppholdt seg i perioder i utlandet uten at dette var godkjent av NAV, og således ikke hadde krav på arbeidsavklaringspenger, slik at det oppstod tap eller fare for tap for NAV."
- (3) Ved Nedre Telemark tingretts dom 4. mars 2016 ble A funnet skyldig i grovt uaktsomt, grovt trygdebedrageri på 309 438 kroner, jf. straffeloven § 271 a, jf. § 270 første ledd nr. 1, jf. § 271. Det fremgår av tingrettens dom at retten anså As handlemåte som "kvalifisert klanderverdig", men at den ikke fant bevis for at A "bevisst og i vinnings hensikt unnlot å opplyse NAV om at han i perioder oppholdt seg i utlandet". Tingrettens dom har slik domsslutning:

"A, født 00.00.1951, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 271 a jf. § 270 første ledd nr. 1. jf. § 271 til fengsel i 75 – syttifem – dager."

- (4) As anke over straffutmålingen førte frem. Agder lagmannsrett kom til at det var "en reell mulighet for at tapspotensialet knyttet til tiltaltes handlinger egentlig var betydelig lavere enn det beløpet som er omhandlet i tiltalen", og at dette tilsa en mildere straff enn den tingretten hadde idømt. Lagmannsrettens dom 12. desember 2016 har slik domsslutning:

"I tingrettens domsslutning gjøres den endring at straffen settes til 45 – førtifem – timer samfunnsstraff med gjennomføringstid på 90 – nitti – dager, subsidiært 45 – førtifem – dager fengsel."

- (5) Påtalemyndigheten har anket straffutmålingen til Høyesterett.
- (6) *Jeg er kommet til at anken fører frem.*
- (7) A fikk i november 2008 innvilget rehabiliteringspenger, og fra mars 2010 arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11. Siktemålet med arbeidsavklaringspenger er å sikre inntekt i forbindelse med behandling, deltakelse på et arbeidsrettet tiltak eller annen oppfølging for at vedkommende skal skaffe seg eller beholde arbeid, jf. § 11-1 første ledd.
- (8) Retten til arbeidsavklaringspenger er blant annet betinget av at søkeren har nedsatt arbeidsevne og behov for bistand til å skaffe seg eller beholde arbeid, jf. §§ 11-5 og 11-6. Det er dessuten et vilkår at vedkommende har opphold i Norge, jf. § 11-3 første ledd. Det følger av § 11-3 tredje ledd at det "kan" gis arbeidsavklaringspenger "i en begrenset periode under opphold i utlandet dersom det kan godtgjøres at utenlandsoppholdet er forenelig med gjennomføringen av den fastsatte aktiviteten, og ikke hindrer Arbeids- og velferdsetatens oppfølging og kontroll".
- (9) I perioden fra A ble innvilget arbeidsavklaringspenger i mars 2010 og frem til han gikk over på uførepensjon i november 2012, var han i Italia 14 ganger. Italia-oppholdene utgjorde til sammen fire uker i 2010, 17 uker i 2011 og 33 uker i 2012 – totalt 54 uker fordelt over omkring to og et halvt år. A hadde søkt om, og fått samtykke til, å reise til Italia to uker i 2010 og to uker i 2011. Det øvrige – 50 uker – var verken meldt til, eller godkjent av, NAV. Beløpet i tiltalen svarer til de arbeidsavklaringspengene A fikk utbetalt i disse 50 ukene hvor han oppholdt seg i utlandet uten samtykke fra NAV.
- (10) Med utgangspunkt i Høyesteretts tidligere straffutmålingspraksis, antar jeg at straffen for grovt uaktsomt, grovt trygdebedrageri av dette omfanget som et utgangspunkt vil være fengsel i 90 dager – omkring halvparten av straffen sammenlignet med et tilsvarende forsettlig trygdebedrageri. Jeg viser dels til Rt. 2008 side 1386 og Rt. 2009 side 22, som begge gjelder forsettlige trygdebedragerier, og dels til Rt. 2003 side 320 og Rt. 2005 side 185, hvor domfellelsen gjaldt grovt uaktsomme trygdebedragerier.
- (11) Spørsmålet i saken er om straffen skal reduseres fordi A – dersom han hadde søkt, slik han skulle ha gjort – kunne ha fått NAVs tillatelse til å oppholde seg i utlandet.
- (12) Lagmannsretten går i sin dom helt konkret til verks og tar stilling til spørsmålet om det kunne påregnes "at tiltalte ville fått innvilget tillatelser dersom han på forhånd hadde søkt om tillatelse til de aktuelle utenlandsoppholdene". Jeg forstår lagmannsretten dithen at

den – ut fra sin vurdering av om utenlandsopphold ville være forenlig med As aktivitetsplan, og sin forståelse av folketrygdloven § 11-3 tredje ledd – mener å kunne konkludere med at det var en reell mulighet for at A ville ha fått innvilget en betydelig del av slike søknader. Dette leder lagmannsretten frem til konklusjonen om at "tapspotensialet knyttet til tiltaltes handlinger egentlig var betydelig lavere enn det beløpet som er omhandlet i tiltalen".

- (13) Jeg er sterkt i tvil om lagmannsretten har dekning for sin konklusjon om at tapspotensialet er betydelige lavere enn det beløpet tiltalen gjelder. Dette er imidlertid underordnet.
- (14) Etter mitt syn har lagmannsretten ikke grepet det riktig an når den i realiteten setter seg i NAVs sted. Ikke bare gjør grensen mellom forvaltningsvirksomhet og dømmende virksomhet dette til en nokså fremmed fremgangsmåte. Domstolene har dessuten dårlige forutsetninger for å foreta – i første instans, og som en del av straffutmålingen i en bedragerisak – vurderinger av den typen det her er tale om. Jeg tenker da både på spørsmålet om flere lengre utenlandsopphold, basert på en trygdefaglig vurdering, ville være tjenlig ut fra formålet med at A mottok arbeidsavklaringspenger, og om det – blant annet ut fra gjeldende retningslinjer, hensynet til likebehandling og kontroll – ville være riktig å gi samtykke. Jeg antar at det også mer generelt kan være grunn til å være tilbakeholden med å legge stor vekt på mer eller mindre hypotetiske, alternative hendelsesforløp ved straffutmålingen i en bedragerisak.
- (15) Når dette er sagt, er jeg enig med A i at det grovt uaktsomme, grove bedrageriet han har gjort seg skyldig i, skiller seg fra de vanligste trygdebedrageriene, der trygdemyndighetene er forledet til å utbetale ytelser som søkeren ikke under noen omstendighet har hatt krav på. Jeg viser her til Rt. 1995 side 707, som jeg mener gir støtte for å legge *en viss* vekt på dette momentet. Men verken denne dommen eller rettskildematerialet for øvrig gir etter mitt syn grunnlag for bruk av samfunnsstraff ved grovt uaktsomme bedragerier som er så omfattende som her: Tungtveiende håndhevelsessensyn gjør seg gjeldende, jf. blant annet Rt. 2003 side 320 avsnitt 13 og Rt. 2008 side 717 avsnitt 13–14. Trygdemyndighetene har stort behov for å følge opp, styre og kontrollere. Det er tale om masseforvaltning. Systemet er i høy grad basert på egenmeldinger og tillit. Oppdagelsesrisikoen ved misbruk er begrenset.
- (16) Både tingretten og lagmannsretten la noe vekt på tidsmomentet, først og fremst perioden frem til det ble tatt ut tiltale. Etter mitt syn har tidsmomentet ikke betydning. Jeg viser til Rt. 2008 side 1386 avsnitt 21 og til at saken alt i alt har hatt rimelig fremdrift etter at forholdet ble avdekket av NAV i forbindelse med en rutinekontroll i februar 2014. Det foreligger ikke spesielle personlige forhold som kan få betydning for straffutmålingen.
- (17) I likhet med tingretten finner jeg at en straff på fengsel i 75 dager er passende.
- (18) Jeg stemmer for denne

D O M:

Tingrettens dom stadfestes.

- (19) Dommer **Bergsjø**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med

førstvoterende.

- (20) Dommer **Arntzen:** Likeså.
- (21) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (22) Justitiarius **Øie:** Likeså.
- (23) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M:

Tingrettens dom stadfestes.

Riktig utskrift bekreftes: